

הלכות קידוש החודש פרק י' (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

סיכום השיעור — הלכות קידוש החודש פרק י"א

הקדמה לפרק: מדוע מביא הרמב"ם שני חשבונות של שנת החמה?

שיטת הרמב"ם: שני חשבונות

הרמב"ם נתן בפרק ט' את החשבון הראשון של שנת החמה (365 יום ורביעי — הידוע כ"תקופת שמואל"), ובפרק י"א הוא נותן את החשבון השני, שהוא מעט יותר מדויק — הפרש של כמה דקות (הידוע כ"תקופת רב אדא").

פשוט: הרמב"ם אומר שהייתה מחלוקת בין חכמי יון וחכמי פרס, וגם בין חכמי ישראל עצמם, לגבי האורך המדויק של שנת החמה. שני החשבונות הם "בקירוב" — לא בדיוק נכונים.

חידושים והסברות:

1) מנהג הרמב"ם שלא להביא שמות:

הרמב"ם אינו מביא את השמות "שמואל" או "רב אדא בר אהבה" — הוא אומר סתם "חכמי ישראל". זו דרכו בכל מקום — הוא אינו מביא שמות (חוץ מרב, שהוא מזכיר בשמו לגבי טעות). אין לעשות "קונספירציות" מזה — הרמב"ם פשוט סובר שאין זה נוגע מי אמר, אלא מה נאמר. אך יתכן שהרמב"ם היה ספקן האם החשבון הוא באמת מרב אדא בר אהבה.

2) למאי נפקא מינה שני חשבונות?

אף אחד משני החשבונות אינו נוגע הלכה למעשה כיום, כי הולכים לפי לוח קבוע. אפילו בזמן שקידשו על פי הראייה, היה צריך להשתמש רק בחשבון הנכון. מדוע מביא הרמב"ם את החשבון ה"שגוי"?

תירוץ ראשון (שנדחה): הרמב"ם אומר שחכמת התכונה היא עצמה מצווה — לא רק לדעת איך לעשות, אלא להבין את החכמה עצמה (בניגוד ללולב, שאין צריך לדעת איך הוא גדל). אך זה עונה רק מדוע מביאים את החשבון הנכון — לא את השגוי.

3) הלכות שונות שתלויות בתקופת שמואל:

- **ברכת החמה** — כל 28 שנה, כאשר לפי החשבון השמש חוזרת לאותה נקודה (ליל רביעי, תחילת מזל טלה). קושיא: מה הענין הגדול של ברכת החמה? השמש לא השתנתה כלל — זה רק החשבון שלנו שיוצא בדיוק. זה לא יותר הגיוני מאשר לעשות ברכה כל 19 שנה על המחזור של עיבור השנה. תירוץ: אולי הברכה היא "יותר עלינו" — שאנו מבחינים בחשבונותינו — לא על השמש.

- **שאלת גשמים** — בחוץ לארץ מתחילים 60 יום אחרי התקופה. הרמב"ם מביא את ההלכה אך אינו אומר במפורש שזה הולך לפי תקופת שמואל.

- **איסור שתיית מים בשעת התקופה** — מנהג המבוסס על טעמים אסטרולוגיים (כי המלאכים מתחלפים). השולחן ערוך אומר שזה הולך לפי תקופת שמואל. אך זה בוודאי לא מה שהרמב"ם התכוון.

מסקנא: העובדה שתקופת שמואל נוגעת לברכת החמה היא סיבה "מצחיקה" מדוע הרמב"ם יביא את החשבון דווקא כאן בהלכות קידוש החודש. הטעם האמיתי מדוע הרמב"ם מביא תקופת שמואל הוא כי הוא צריך להביא את מה שכתוב בגמרא. חידושו של הרמב"ם בא בסוף פרק י"א, כאשר הוא אומר "יראה לי" שבית הדין היה כן סומך על החשבון המדויק יותר.

מקור "תקופת רב אדא" — ניתוח היסטורי

חידושים והסברות:

1) ספר העיבור של ר' אברהם בר חייא:

הראשון שמזכיר את החשבון של "רב אדא בר אהבה" הוא ספר העיבור של רבי אברהם בר חייא — אסטרונום ואסטרולוג מספרד. הוא מספר שיש "ברייטא" המיוחסת לרב אדא בר אהבה עם חשבון אחר של התקופה.

2) ספקנות לגבי "ברייטא דרב אדא":

- אף אחד מעולם לא ראה את הברייטא — היא אינה בשום גמרא. מי שלומד רק גמרא אינו יודע כלל על החשבון השני.

- **אמורא אינו עושה ברייתא** — רב אדא בר אהבה הוא אמורא, וברייטא היא מקור תנאי. התירוץ הוא ש"ברייטא" פירושה כאן סתם ספר מחוץ לסדר (ברייטא = חיצונית), אך זה עצמו סימן ש"משהו חשוד כאן".

- **לא ברור איזה רב אדא בר אהבה** — היו לפחות שני אמוראים בשם זה, ואף אחד אינו יודע למי הכוונה.

3) הלשון "תקופת שמואל בפרהסיא ותקופת רב אדא בצנעא":

הראשונים מביאים מסורה שבפרהסיא השתמשו בתקופת שמואל, אך בצנעא השתמשו בתקופת רב אדא. הטעם: שמואל גם ידע את החשבון המדויק יותר, אלא שלא פרסמו, כי אם יודעים את התקופות המדויקות, אפשר לחשב מתי השמש במזל טלה, ומזה אפשר לעשות כשפים (טעם אסטרולוגי).

4) נגד "תורת הקונספירציה" שתמיד ידעו את החשבון האמיתי והסתירו:

נדחית בחריפות הגישה שהחכמים תמיד ידעו את החשבון המדויק יותר אך הסתירו אותו. הכלל הוא: כאשר משהו אומר "ידעו אך הסתירו", זו דרך דיפלומטית לומר שלא ידעו. הדרך הפשוטה ביותר להבין היא שתקופות קשה מאוד לחשב במדויק, ומאות שנים — אפילו אצל החכמים הגדולים בעולם (היוונים, עוד לפני תלמי) — תקופת שמואל הייתה החשבון הידוע הטוב ביותר. זה "חידוש נפלא" שהגיעו עד כאן עם המכשירים שלהם.

5) היפרכוס והשאלה הכרונולוגית:

היפרכוס הגיע לתקופה מדויקת יותר כבר הרבה לפני הגמרא ולפני התנאים. אך זה לא אומר ששמואל היה חייב לדעת זאת — כמו הרבה דברים, לוקח מאות שנים עד שגילוי נכנס ל"תכנית הלימודים" ומתפרסם. לא בהכרח ששמואל דיבר על חשבון היפרכוס, אף שהיה יכול.

6) בית הדין חישב עם המדע הטוב ביותר של זמנם:

אין זו "עוולה" לומר זאת. הרבה יותר השפלה לחכמים לומר שהם עקשנים ולא מסתכלים על המציאות, מאשר לומר שלא ידעו הכול. הם אנשי אמת, וככל שהאסטרונומיה התפתחה, החכמים התעדכנו עם הגרסה הטובה ביותר.

7) נגד התירוץ הדחוק ש"לשמואל זה בערך":

חכמי ישראל מאוחרים יותר, כאשר גילו שתקופת שמואל אינה מדויקת, רצו לומר שהחשבון האמיתי (תקופת רב אדא) באמת נעשה בו שימוש, וחשבון שמואל הוא רק "בערך". זה נדחה כדוחק גדול, כי אין שום הלכה אמיתית שתלויה בדקות המדויקות. הטענה שיהודי פשוט לא יכול לחשב עם עוד שתי דקות נקראת "תורה חלשה מאוד".

8) נבואה וחכמת השמים:

הרמב"ם נותן סימן (10, 21, 121, 48) לזכור את המספרים — כמו סיסמה של שלושה-ארבעה מספרים.

הלכה (המשך) — תוספת המחזור: אין שארית ב-19 שנה

הרמב"ם: "ולא תמצא תוספת במחזור של תשע עשרה שנה."

פשוט: לפי החשבון של תקופת רב אדא לא נשארת שום תוספת אחרי מחזור של 19 שנה. 235 החדשים (12 שנים פשוטות + 7 שנים מעוברות) מתאימים בדיוק ל-19 שנות חמה.

חידושים והסברות:

(1) ההבדל הגדול בין תקופת שמואל ותקופת רב אדא — המחזור:

לפי תקופת שמואל (365.25 יום) נשארת אחרי כל מחזור של 19 שנה תוספת של שעה א' תפ"ח חלקים. זה מצטבר לאורך מחזורים רבים ויוצר בעיה — אין הלכה שמוסיפים את העודף. זה עצמו ראייה שצריך ללכת עם תקופת רב אדא, כי רק לפי החשבון הזה המחזור מתאים בדיוק בלי תוספת.

(2) מקור תקופת רב אדא — חידוש יסודי:

כל המפרשים המאוחרים אומרים שנראה שמקור תקופת רב אדא הוא מזה עצמו — מהעובדה שהמחזור של 19 שנה צריך להתאים בדיוק. מי שעשה תקופת רב אדא לא מדד באופן עצמאי את שנת החמה (שקשה מאוד לעשות במדויק), אלא הוא עשה דבר פשוט: הוא חילק 235 חדשים (כל אחד כ"ט י"ב תשצ"ג) על 19 שנה, וכך חישב כמה ארוכה שנת החמה צריכה להיות כדי שזה ייכנס בדיוק. כלומר: החשבון אינו מדידה עצמאית של שנת החמה, אלא תוצאה מתמטית של המחזור המקובל.

(3) מקור המחזור של 19 שנה:

המחזור של 19 שנה עם 7 עיבורים לא כתוב בגמרא. זו קבלה מזמן הגאונים. בגמרא כתוב רק כ"ט י"ב תשצ"ג (אורך חודש הלבנה), אך לא המערכת של מחזורי תשע-עשרה שנה. פעם היו מחליטים כל שנה בנפרד על עיבור.

(4) מדוע דווקא רגעים של 1/76?

זה חידוש המפתח: כאשר מחלקים 235 חדשים על 19 שנה, נשארים 12/19 מחלק לכל שנה. כי רוצים לדעת תקופות (רבע שנה), צריך לחלק ב-4. זה נותן $12/19 = (4 \times 19)/12$ מחלק לכל תקופה. לכן רגע מוגדר כ-1/76 מחלק — כדי לצאת במספרים שלמים:

- לשנה: $4 \times 12 = 48$ רגעים

- לתקופה: 12 רגעים

- $4 \times 19 = 76$, לכן 1/76

זו ראייה חזקה שכל החשבון בנוי על חלוקת המחזור, לא על מדידה עצמאית של שנת החמה.

(5) האם תקופת רב אדא היא קבלה או חשבון?

יש מחלוקת: יש שסוברים שתקופת רב אדא היא קבלה (הלכה למשה מסיני או משהו כזה), ואחרים סוברים שזה פשוט קונסטרוקציה מתמטית. "כל האפיקורסים" (בצחוק) — כלומר, כל מי שלא מאמינים שזה קבלה סודית — אומרים שזה פשוט חשבון של חלוקת המחזור.

(6) מספר היפרכוס כהשפעה אפשרית:

יתכן שמי שעשה תקופת רב אדא אולי ראה את המספר של היפרכוס (1/300 מיום), אך התאים אותו מעט כדי שיתאים למחזור של 19 שנה. לכן המספר שונה מעט מהיפרכוס.

הלכה (המשך) — אורך כל תקופה

הרמב"ם: "בין כל תקופה ותקופה לפי חשבון זה — אחד ותשעים יום ושבע שעות וחמש מאות ותשעה עשר חלקים ואחד ושלושים רגעים. סימן להם: צע"ת זק"ת ל"ך."

נדחת ההנחה שנבואה צריכה לספר חכמת השמים. אין שום סיבה שהקב"ה היה צריך לספר למשה רבינו את התקופה המדויקת. הקב"ה רוצה שבני אדם יגלו דברים — כך זה נראה במציאות. אפילו רבן גמליאל אמר "מקובלני מבית אבי אבא" — הוא לא אומר "שמעתי משה רבינו". במיוחד לגבי תקופה, שבסך הכל רוצים שניסן יהיה באביב — ההבדלים הקטנים פחות נוגעים.

(9) עיקר הנושא של חשבון — חיזוי:

עיקר הנושא של חשבון התקופות הוא שיוכלו לחזות מה שאפשר לראות בעצמם. יהודי פשוט צריך לצאת החוצה ולראות אם יש לבנה — חכם יכול לומר לו "מחר תהיה הלבנה". זה ממש מעין נבואה — אך נבואה שקורית תמיד, כי היא בנויה על הטבע שהקב"ה עשה במדויק: "חוק זמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם." ככל שלומדים יותר, מבינים במדויק יותר איך זה עובד.

[סטייה: אנו רגילים שהכול קל לדעת — מסתכלים בלוח, כתוב מתי תהיה השקיעה כל השנה. אך אלפי שנים לא הבינו שאפשר לדעת זאת.].

[סטייה: משל קולומבוס — הוא חזה ליקוי חמה כי ידע אסטרונומיה, והאמריקאים המקומיים חשבו שהוא בעל רוח הקודש.].

פרק ט' — שתי שיטות בשנת החמה (הקדמה לפרק י"א)

דברי הרמב"ם: "למי שיאמר שיהא פחות מרביע."

פשוט: הרמב"ם הביא בפרק ט' שתי שיטות: (1) 365 יום ורביע (תקופת שמואל), (2) פחות מרביע (תקופת רב אדא). כעת בפרק י"א הוא הולך לחשב לפי השיטה השנייה.

חידושים:

קודם דיבר הרמב"ם על מחלוקת בין חכמי ישראל וחכמי אומות העולם. השיטה של 365 ורביע היא גם שיטה של חכמי ישראל וגם של חכמי אומות העולם. אך השיטה של פחות מרביע — זו ספציפית של חכמי ישראל, וזו באמת מדויקת יותר.

הלכה א (פרק י"א) — שנת החמה לפי חכמי ישראל

הרמב"ם: "שנת החמה לפי חכמי ישראל היא שלש מאות וחמשה וששים יום וחמש שעות ותשע מאות שבעה ותשעים חלקים ושמונה וארבעים רגע. והרגע אחד מששים ושבעים בחלק."

פשוט: הרמב"ם מביא את החשבון של חכמי ישראל (תקופת רב אדא) לאורך שנת החמה: 365 יום, 5 שעות, 997 חלקים, ו-48 רגעים. רגע הוא 1/76 מחלק.

חידושים והסברות:

(1) מדוע מביא הרמב"ם דווקא את החשבון של חכמי ישראל?

בתוך השיטה של פחות מרביע, יש חשבונות שונים — חכמי אומות העולם (כמו היפרכוס/Hipparchus) נתנו מספרים מדויקים אחרים. אך הרמב"ם הולך עם החשבון של חכמי ישראל, לא עם המספרים של היפרכוס.

(2) כמה קרוב החשבון לרבע יום?

שעה יש בה 1,080 חלקים. החשבון אומר 997 חלקים — זה רק 83 חלקים מתוך 1,080, הפרש קטן מאוד מרבע יום שלם. בתוספת עוד 48 רגעים. ההפרש של שנה אחת הוא רק כמה דקות, אך לאורך שנים רבות מצטבר הפרש של כמה ימים, וזה הולך וגדל.

(3) תוספת שנת החמה על שנת הלבנה:

הרמב"ם: "לפי חשבון זה, תוספת שנת החמה על שנת הלבנה: עשרה ימים ואחת ועשרים שעות ומאה ועשרים ואחד חלקים ושמונה וארבעים רגעים. וסימן להם י' כ"א ק"א מ"ח."

פשוט: כל תקופה (מארבע התקופות בשנה) היא בדיוק 91 יום, 7 שעות, 519 חלקים, ו-31 רגעים. זה מעט פחות מחצי שעה יותר מאשר בתקופת שמואל (שבה כל תקופה היא 91 יום ו-7.5 שעות).

חידושים:

ההבדל מתקופת שמואל: במקום פשוט 91 יום עם 7.5 שעות (כמו אצל שמואל), מחשבים כאן עם רגעים — מעט פחות מחצי שעה. מוזכר שהרמב"ן אולי התאים את המספר שלו מתקופת רפ"ח (288) כדי שיתאים לחשבון המחזור, לכן הוא שונה מעט ממקורות אחרים שיש להם מספר של 1/300.

הלכה ב — תקופת ניסן הראשונה

הרמב"ם: "תקופת ניסן הראשונה היתה בשנה ראשונה של יצירה, קודם מולד ניסן בתשע שעות ושש מאות וארבעים ושנים חלקים. וכן הוא לעולם."

פשוט: תקופת ניסן הראשונה הייתה 9 שעות ו-642 חלקים לפני מולד ניסן של שנה ראשונה. ומכיוון שהמחזור של רב אדא יוצא בדיוק שווה (בלי שארית), כל שנה ראשונה של כל מחזור יש לה את אותו יחס — תקופת ניסן היא תמיד 9 שעות 642 חלקים לפני המולד.

חידושים והסברות:

1) מדוע מחשבים תקופת מניסן:

החשבון של תקופות מתחיל מניסן, כי טלה (Aries) הוא המזל הראשון, וסדר התקופות מתחיל מניסן. זה לכל הדעות כך, אפילו כאשר מחשבים מולדות מתשרי.

2) בניסן נברא העולם vs. בתשרי:

למולדות מחשבים מתשרי (כר' אליעזר), אך לתקופות מחשבים מניסן (כר' יהושע). הניסן שמחשבים הוא הניסן לפני תשרי של בריאת העולם — חצי שנה קודם כשהעולם עדיין לא היה. אך זה לא משנה כי החשבון אינו עובדה היסטורית אלא מערכת מתמטית.

3) ראייה שהחשבון הוא רק מערכת חישוב:

בגמרא עבודה זרה מוזכר שאדם הראשון התייחס לתקופת טבת — שיכול להתאים רק לחשבון אם מתחילים בתשרי. זה מוכיח שהמחלוקת בניסן/בתשרי נברא העולם אינה רק מחלוקת היסטורית, אלא גם מחלוקת איך מחשבים חשבונות — עם נפקא מינות לחישובים מעשיים.

4) ההבדל הגדול בין שמואל ורב אדא — המחזור:

אצל רב אדא כל מחזור (19 שנה) יוצא בדיוק שווה — לא נשארת שארית. לכן כל שנה ראשונה של כל מחזור זהה: תקופת ניסן היא תמיד 9 שעות 642 חלקים לפני המולד. אצל שמואל, שבו למחזור יש שארית (א' תפ"ה), זה משתנה בכל מחזור.

5) ההבדל של 7 ימים:

אצל שמואל המולד הראשון היה 7 ימים, 9 שעות, 642 חלקים אחרי התקופה. אצל רב אדא זה רק 9 שעות 642 חלקים (בלי ה-7 ימים). הטעם: שמואל סובר בתשרי נברא העולם (ר' אליעזר), אך לתקופות הוא מחשב מניסן (ר' יהושע). הוא צריך לחשב אחורה 6 חודשים, ומכיוון שהעולם נברא ביום רביעי, הוא צריך להוסיף 7 ימים כדי שיצא ביום רביעי. אצל רב אדא, שסובר בניסן נברא העולם, תחילת תקופת ניסן הייתה בדיוק תחילת יום רביעי (כשניתלו המאורות

6) [סטייה: המדרש של "לכי ומעטי את עצמך"]:

(, והמולד היה 9 שעות 642 חלקים מאוחר יותר.

המפרש (על קצות החושן, בשם כתב יד של ראשונים — "פירוש רמ"ז", שחשבו שהוא הרמב"ם אך לכאורה הוא רבינו משה שני או רבינו מאיר) נותן פירוש מדהים למדרש המפורסם:

פשוט: מחלקים על כ"ט י"ב תשצ"ג, השארית שנשארת (שאינה חודש לבנה שלם) מוסיפים על מולד ניסן של אותה שנה, והרגע שמגיעים אליו — זו תקופת ניסן.

חידושים:

החשבון כאן הוא אותו חשבון כמו קודם בפרק, רק הרבה יותר פשוט. אין צורך לדעת את השארית מבריאת העולם — מתחילים רק מתחילת המחזור, מחשבים כמה תוספת החמה על הלבנה נשארת, כמה חדשים עברו, ויודעים מתי תקופת ניסן יוצאת.

הלכה יב — "יראה לי הדברים" — חידושו של הרמב"ם להלכה

הרמב"ם: "יראה לי הדברים שעל חשבון תקופה זו היו סומכים ומעברין את השנה, לפי שחשבון זה הוא האמת יותר מן הראשון, והוא קרוב לדברים שנתבארו באצטגנינות יותר מן החשבון הראשון שהיתה בו שנת החמה שלש מאות וחמשה וששים יום ורביעי יום."

חידוש 1 — הסבר של "מהלך אמצעי" vs. "מקומו האמיתי" הרמב"ם מתכוון ב"אמצעי" לא סתם ממוצע. חכמי האסטרונומיה היו להם הנחה שהשמש נעה במעגל מושלם (הראשון שחידש אחרת היה קפלר). אם זה מעגל, כל ארבע התקופות חייבות להיות שוות — רבע של מעגל.

אך למעשה, כאשר מסתכלים על השמש, רואים שהיא לא מגיעה למזל טלה בדיוק באותו מספר ימים אחרי מזל טבת — יש הבדלים של ימים שלמים בין תקופה לתקופה. הם הגיעו לתיאוריה (שנלמד בפרקים מאוחרים יותר): איכשהו השמש באמת נעה על מעגל, אך יש משהו שגורם שאנו רואים את השמש אחרת ממה שהיא באמת.

- **מהלך אמצעי** = התנועה האמיתית של השמש על מעגלה (לפי התיאוריה שלהם).

- **מקומו האמיתי** = מיקום השמש ביחס לשנים עשר המזלות כפי שזה נראה מהארץ.

חידוש 2 — תקופת ניסן מגיעה יומיים קודם לפי מקום השמש האמיתי לפי מקום השמש האמיתי קודם ניסן יוצאת כשני ימים קודם ממה שהחשבון אומר — בין לפי תקופת שמואל ובין לפי תקופת רב אדא. זה אומר שתקופת טבת נמשכת יותר מהתקופות האחרות — ארבע התקופות של השנה אינן באמת שוות.

זו נפקא מינה גדולה להלכה: בית הדין רק חישב תקופת ניסן (לעיבור השנה), ושני הימים הבדל יכולים לעשות הבדל שלם.

חידוש 3 — "בזמנים אלו" — ההבדל משתנה לאורך ההיסטוריה הרמב"ם אומר "בזמנים אלו" כי הוא ידע שההבדל של יומיים משתנה לאורך הזמן. זה תלוי ב"גובה השמש" (שנלמד מאוחר יותר). בזמן הרמב"ם זה יומיים, אך בתקופות אחרות זה יוצא אחרת. היום זה לא בדיוק יומיים.

חידוש 4 — ההבדל אינו מצטבר — זה רק בתוך השנה הבהרה חשובה: שני הימים הבדל לא מצטברים בכל שנה. אורך השנה כמעט מדויק — החשבון של המחזור נשאר אותו דבר. ההבדל הוא רק בתוך השנה: ארבע התקופות אינן בדיוק רבע מהשנה. תקופת ניסן מגיעה קודם מרבע שנה אחרי תקופת טבת, אך כל השנה היא אותו דבר. זה לא מצטבר כל פעם יומיים.

[סטייה: הרמב"ן מספר שיש "סוד" שכאשר יעשו סנהדרין חדשה, לא ילכו עם שום חשבון — לא שמואל, לא רב אדא — אלא אם התקופה יוצאת ט"ו או ט"ז, תדע שזה עדיין טוב. צריך לדעת אם זה הולך לנו על האמיתי או האמצעי — וזה צריך להיות על האמיתי, כי "שמור את חדש האביב" — אביב פירושו האביב האמיתי.]

עד כאן פרק י"א.

חידוש 1 — "יראה לי" vs. "נראה לי" — הרמב"ם אין לו קבלה הרמב"ם אינו אומר "נראה לי" אלא "יראה לי הדברים" — כלומר, החשבוניות עצמם מראים לי. כאשר מדובר בחשבון, החשבון מדבר בעד עצמו. אך העיקר שהוא מתכוון ב"יראה לי" הוא "לא קיבלתי" — אין לו מסורה על כך. הרמב"ם אינו סומך על המסורה שמייחסת שתקופת רב אדא בר אבהה היא קבלה שבפועל השתמשו בה. הוא אומר רק שנראה לו פשוט שזה חשבון טוב יותר, ולכן זה מוצא חן בעיניו יותר.

חידוש 2 — להלכה: בית הדין השתמש (או ישתמש) בחשבון הטוב יותר הרמב"ם אומר שכאשר בפועל עיברו את השנים לפי תקופות, השתמשו בחשבון השני של פרק י"א (תקופת רב אדא), כי:

- "חשבון זה הוא האמת יותר מן הראשון" — שני החשבוניות יש בהם אמת, אך זה מדויק יותר.

- "קרוב לדברים שנתבארו באצטגנינות" — זה קרוב יותר למה שחכמי האסטרונומיה חישבו.

הרמב"ם מבין שבית הדין היה צריך להשתמש בחשבון הנכון, אך אין לו מקור על כך — הוא לא מאמין במסורה שיש קבלה כזו. הוא אומר רק: מכיוון שהוא יודע שזה יותר אמת, הוא חושב שכנראה להלכה צריך ללכת עם זה.

חידוש 3 — מה עם תקופת שמואל?

הרמב"ם אינו אומר במפורש מה קרה עם החשבון הקודם. בעצם זו טעות — זה רק קצת יותר קל לחשב. הרמב"ם מנסה לומר זאת בדרך כבוד: קודם השתמשו בקודם, אחר כך שיפרו את זה יותר.

חידוש 4 — אפילו תקופת רב אדא אינה מדויקת

הרמב"ם מגלה שאפילו תקופת רב אדא היא רק "קרוב לדברים שנתבארו באצטגנינות" — לא מדויק. "הגויים יודעים קצת יותר טוב." יש גם הבדלים של כמה דקות. אולי הרמב"ם עצמו לא ידע את המספר המדויק, אך הוא אומר שנראה שזה יותר אמת.

חידוש 5 — נפקא מינה מעשית לעתיד

אולי הרמב"ם מתכוון ב"היו סומכין" לא למעשה היסטורי, אלא: אם יהיה בית דין, ישתמשו בזה. כאשר יהודים יהיה להם סנהדרין, יראו מה החשבון הטוב ביותר, יתנו קרדיט לשמואל ולרב אדא בר אבהה שעליהם אנו עומדים, ויעשו לפי הטוב ביותר. זה כל הטעם מדוע הרמב"ם מלמד אותנו את כל החשבוניות — כדי שנדע, ונוכל לעשות את החשבוניות הטובים ביותר לזמננו.

סוף הלכה יב — מהלך אמצעי vs. מקום השמש האמיתי

הרמב"ם: "הכל בקירוב, והוא במהלך השמש האמצעי ולא מקומו האמיתי. אבל במקום השמש האמיתי תהיה תקופת ניסן בזמנים אלו כמו שני ימים קודם שתהיה תקופה שיוצאה מחשבון זה, בין מחשבון מי שמחשבו רביעי יום גמור בין מחשבון מי שמחשבו פחות מרביעי יום."

תמלול מלא

הלכות קידוש החודש פרק י"א: החשבון השני של שנת החמה — תקופת רב אדא

הקדמה: מדוע מביא הרמב"ם שני חשבוניות?

דובר 1: בוקר טוב. אנחנו לומדים את הרמב"ם הלכות קידוש החודש פרק י. י"א? י"א. יפה מאוד.

ומה נלמד היום? אנחנו נמצאים באמצע הסוגיה של איך מחשבים את שנת החמה, שזה נוגע לגבי עיבור השנה.

בפרק הקודם, פרק ט', נתן לנו הרמב"ם חשבון בסיסי, חשבון מספר אחד, איך מחשבים כמה זמן שנת החמה היא, איך צריך לדעת איך צריך לעשות

עיבור השנה. כן?

הוא התחיל שיש שתי דרכים איך לחשב את זה. הן קרובות מאוד זו לזו, הן נבדלות בתשע שעות. לא תשע שעות, כמה שעות? כמה דקות זה נבדל. רבע, או... שש שעות בתוך היום? שאלה, או שש שעות פחות קצת, קצת פחות ממש שעות, סליחה. הבדל קטן.

והרמב"ם אמר שזו הייתה מחלוקת בין חכמי יוון וחכמי פרס, וגם בין חכמי ישראל וחכמי ישראל. הרמב"ם לא מביא את השמות, אבל חכמי ישראל מקובל שבפרק הקודם הוא אמר את החשבון של שמואל, וכאן הוא הולך לומר לנו את החשבון איך זה יוצא כמה דקות פחות.

שיטת הרמב"ם: לא להביא שמות

הרמב"ם כדרכו לא סבר שחשוב לדעת את השמות של מי שאמר דברים. הוא לא אומר כאן את השמות, לא של חכמי ישראל, לא של חכמי יוון. יכול להיות שהרמב"ם היה ספקן אם זה באמת רב אדא בר אהבה.

אתה זוכר שהרמב"ם לא אומר שמות, זה לא מנהגו לומר שמות אף פעם. רק מזכיר אותו בשמו, עם טעות במעשה. הוא אף פעם לא אומר מחלוקת. זה הרמב"ם ובנטשן. אל תבואו לשום קונספירציות, ותבינו למה הרמב"ם לא אומר מי הוא, כי זה לא נוגע מי הוא. יש חכמים שאומרים כך, יש חכמים שאומרים כך, שניהם היו חכמים גדולים, אבל אחד מהם טועה, כמובן.

הרמב"ם עצמו אומר ששניהם טועים, אבל זאת אומרת, הוא לא אומר בבירור ששניהם ראויים. שניהם בקירוב, הוא אומר. שניהם לא בדיוק. נראה מה הוא אומר בדיוק. אומר בדיוק, אומר שהם לא בדיוק וראוי בריאות. אותו דבר, זה רק יותר פוליטיקלי קורקט לומר. יכול להיות.

קושיה: למה נפקא מינה שני החשבונות?

על כל פנים, כן, אז כאן בפרק הזה הולך הרמב"ם להביא חשבון שני. צריך להבין. למה הרמב"ם מביא את שני החשבונות? כלומר, אף אחד מהם לא נוגע היום הלכה למעשה, כי אנחנו עושים עיבור לפי לוח. בזמן שהוא כשהיו צריכים לדעת את החשבון, לכאורה היו צריכים להשתמש רק בנכון, כך אומר הרמב"ם לפחות. אז למה צריך הרמב"ם להביא בכלל שני חשבונות? למה נפקא מינה שני החשבונות?

אולי נדבר על זה בסוף הפרק כשנראה מה הרמב"ם אומר, כי אפשר לראות אז. אני חושב שאנחנו יודעים כבר קצת, כי הרמב"ם אומר שזו מצווה של... לא רק חכמת התכונה, אלא לדעת חכמת התכונה זו מצווה. זאת אומרת, הלכות אחרות צריך רק לדעת איך לעשות, צריך לדעת איך ליטול לולב. לא צריך לדעת איך לולב גדל. משא"כ חכמת התכונה צריך לדעת איך החכמה מאחורי זה.

נראה עוד על זה בתחילת הפרק הבא גם מהי המצווה, אבל זה לא עוזר, כי זה עונה רק על הנכון. זה אני מסכים, את החשבון הנכון צריך באמת לדעת. כאן זה יותר כמו ההיסטוריה של שלושת המהלכים, שני המהלכים לפחות. למה צריך לדעת את הלא נכון? למה נפקא מינה? זה לא עושה כלום.

הלכות שונות שתלויות בתקופת שמואל

אז צריך לדעת, יש הרבה אנשים שאומרים, כל המפרשים כאן בעצם אומרים, שהחשבון הקודם שנקרא תקופת שמואל, זה עומד בגמרא, שמואל אמר שבין תקופה לתקופה יש 91 יום, החשבון שלמדנו.

אז יש מי שאומרים שזה נוגע להלכה גם בזמן הזה לעניינים שונים, כמו ברכת החמה.

ברכת החמה — קושיה על העניין

יש דבר שנקרא ברכת החמה, הרמב"ם מביא את זה בהלכות ברכות. אה, שזה בנוי לפי החשבון שלמדנו בפרק הקודם, שהזכרנו שהשמש כל עשרים ושמונה שנה מגיעה לאותו... לא מגיעה לשום מקום, דרך אגב. השמש לא עושה כלום עם החשבון של ברכת החמה, אין שום דבר אחר בשמש. כל העניין הוא שהיא מגיעה לאותו זמן ולאותו יום בשבוע. ליל רביעי, אז נכנסת השמש למזל טלה, כלומר תקופת ניסן מתחילה באותה שעה ביום. זה המחזור.

למה לכבוד זה צריך לעשות ברכה אין לי מושג? אם מישוה יכול להסביר לי בפעם הבאה שיש קידוש החמה, מה העניין הגדול בזה? כלומר, זה הגיוני כמו לומר, יש מחזור תשע עשרה שנה של הלבנה, נכון? כלומר, של עיבור השנה, אז צריך לעשות איזו ברכה בתחילת כל תשע עשרה שנה, כי זה מתחיל מחדש. מה השייכות? זה לא אומר כלום.

זו ברכה שאומרים בכל מקרה, ברוך עושה מעשה בראשית, כמו שהרמב"ם אמר, אומרים כשרואים הרים גדולים, אני מתכוון, זו עוד ברכה שעושים על הטבע. זה שאנחנו יכולים לחשב מתי זה בערך.

דובר 2: כן, זה לא קשור לדלת שלך, זה קשור לחשבון שלך.

דובר 1: אני אומר, אם הייתה איזו ברכה מחודשת, היית מקבל קושיה חזקה יותר. אבל זו ברכה כללית על נפלאות הבורא, על נפלאות הבריאה. אומרים אותה בזמן, נשים לב שוב שאה, יש לנו איזה חשבונות. אני לא מבין את זה. יכול להיות שהברכה היא יותר עלינו, כי יש לנו חשבונות מאשר על השמש, כי השמש לא השתנתה. רק אנחנו, אה, וואו, אני שם לב ש... יש לי מהלך.

דובר 2: צריך לעשות שכל ומחשבות לרע. מה זה לרע? לרע, לרע, לרע. אוקיי.

דובר 1: בקיצור, אני לא מבין. אבל לא, אני מזכיר את זה רק כדי לומר, כי מי שמסתכל על החשבון יראה, כמו שראינו כאן, אותו חשבון הולך לפי תקופת שמואל, לא לפי התקופה השנייה שאנחנו לומדים עכשיו.

למה הרמב"ם מביא תקופת שמואל — תירוץ מוזר

ממילא אומרים אנשים, הרמב"ם היה צריך להביא את אותו חשבון שנוגע להלכה לעניין הלכות ברכות. לי נראה שזה מאוד מוזר. קודם כל, הרמב"ם היה צריך לומר את זה, אבל הוא היה אומר את זה, כי החשבון סומך לעניין ברכת החמה. הרמב"ם לא אומר את זה. אנחנו יכולים בדיוק להיות שזה לא נראה לי כל כך נכון לומר שבגלל זה הרמב"ם מביא את החשבון, כי זה נוגע לעניין ברכת החמה. זה מאוד מוזר, אתה מבין שזה מוזר.

הלכות אחרות שהולכות לפי תקופת שמואל

אבל קודם גם הרמב"ם אמר שיש דברים שאפשר לחשב יותר מדרך אחת. בפרק ו' לא היו לו איזה שתי דרכים איך אפשר לחשב את המולד?

דובר 2: לא. לא, לא מה שאני יודע. זה לא היה אחד נכון, אחד לא נכון. אבל הוא כן אמר חשבון אחד, והוא אמר עוד דרך איך אפשר לומר את זה.

דובר 1: לא, סתם איך לעשות חשבון, שעובד. אבל זה לא שני מהלכים, זה אותו דבר, זה רק הבדל קטן בזה. זה לא משנה את המציאות. הרמב"ם היה לו עצה איך אתה יכול לחשב, רק אתה יודע רק את יום השבוע, אין לך עצבים לחשב מספרים קטנים. אני מתכוון, שברים, זה מסובך.

אבל כאן אתה אומר דבר שיש עובדה, יש דבר שנקרא התקופה, נכון? והרמב"ם אומר שיש דרך שגויה לחשב. לאיזה עניין צריך לדעת את הדרך השגויה? זה מאוד מוזר.

ויש עוד הלכות, כמו שאנשים אומרים שיש עוד הלכות, כמו, אוקיי, יש איזה מנהג מוזר, שבשעת התקופה לא שותים מים, כי המלאכים מתחלפים, ובינתיים הם נמצאים באמצע החלפה, אי אפשר לדעת מי מטפל, אז צריך להיזהר. והשולחן ערוך כותב שזה הולך לפי תקופת שמואל. אבל אוקיי, זה בטוח לא מה שהרמב"ם התכוון.

יש את הנושא של שאלת גשמים, שבחוץ לארץ, בבבל, מתנהגים שישים יום אחרי התקופה. גם כן, מביא הרמב"ם את אותה הלכה, אבל הוא לא אומר שהולכים לפי תקופת שמואל. אנחנו מניחים שזה כך, אבל זה לא כתוב.

אז בואו נראה מה אפשר להבין על זה. אני חושב שהסוד הוא כל כך פשוט. זה בטוח ש... כלומר, בואו נספר קצת את הסיפור, הקונספירציה שאני אומר.

המקור של "תקופת רב אדא" — ניתוח היסטורי**ספר העיבור של ר' אברהם בר חייא**

החשבון השני נקרא בראשונים. הראשון שאמר את זה הוא ספר העיבור של רבי אברהם בר חייא, שהיה אסטרונום ואסטרוולוג, ויהודי מעניין.

דובר 2: לא, קצת יותר מאוחר. הוא היה בספרד הוא גר.

דובר 1: הרמב"ם, יכול להיות שהוא מביא אותו, הוא לא מביא על שם אף פעם, כי הוא לא מביא שמות. יש מקום שהרמב"ם מזכיר שהוא למד איזה ספר של אחד מחכמי ספרד, שזה ספר טוב מאוד על העיבור, וגם חלק גדול מאוד מהלכות קידוש החדש נראה שהולך לפי החשבונות שלו, לפי הסדר שלו. יש מי שאומרים שהרמב"ם לקח ממנו, הוא בטוח לקח, הוא קרא דברים, הוא לא המציא לבד, אבל הוא לא מביא שמות.

שהכלל הוא, כשמישהו אומר שידעו אבל החביאו, זה אומר באידיש, כמו שאתה אומר, דרך דיפלומטית לומר שלא ידעו.

מה התשובה? תקופות למדנו בפרקים הקודמים. זה לא דבר פשוט לדעת, זה מאוד קשה לחשב בדיוק מתי התקופה היא. וזה אמת שמאות שנים, החכמים הגדולים ביותר בעולם, הם דיברו על היוונים, איך קראו לו? תלמי? או לפני זה? הרבה לפני תלמי.

דובר 2:

כן, ולפני זה היה שני שעליו דיברו, אני לא זוכר את שמו.

דובר 1:

כולם הלכו עם תקופת שמואל. זה היה המקובל. זה בערך, זה כמעט, חסר כמה דקות. זה חידוש נפלא שהגיעו עד שם. אנחנו פה רגילים לבעלי גאוה, כי... בכל מקרה, הם הגיעו לחשבונות מדויקים מאוד מאוד לפי המכשירים שלהם. מסתובבים בשלוש מאות שישים וחמישה ורבע ימים. לא, זה לא כל כך קשה להגיע לרבע יום. אבל בכל מקרה, זה היה החשבון המקובל אצל כל האנשים, וכנראה בזמנם, בית הדין גם רק ידע על זה, והם חישבו עם זה כמה שהם חישבו עם התקופה.

זו לא עוולה, אני לא יודע למה זו עוולה לומר את זה, שחישבו עם המדע הטוב ביותר שהיה אז.

היפרכוס והשאלה הזמנית

דובר 1:

אחר כך נעשו חכמים טובים יותר, ואחר כך אני מתכוון כבר בזמן הגאונים. אני מתכוון, האמת היא שכמו היפרכוס שבא עם תקופה יותר מדויקת, זה כבר היה הרבה מאוד, כבר הרבה לפני הגמרא, כבר הרבה לפני התנאים. זה לא נכון שזה התגלה בזמן הגאונים, שמאז יש לנו את תקופת רב אדא, זה כבר הרבה קודם.

הגמרא כבר יכלה לדעת, אבל זו לא ראייה השמועה. אולי זה עדיין לא היה פופולרי. זה דבר שהתגלה מערבית ותורגם, כדומה. אני לא מדבר על הספר, הספר בעברית, זה היה מאוחר יותר, אבל הספר של היפרכוס, אני לא יודע, זה לא מוכרח ששמואל דיבר עליו. זה בדיוק היה, זה הוא יכול היה, זה לא פשוט שגילו את זה רק מאוחר יותר, אבל כמו הרבה דברים, זה לוקח מאות שנים עד שדבר כזה נכנס לתכנית הלימודים ויותר... זה לא דבר פשוט.

חכמי ישראל השתמשו בגרסה הטובה ביותר

דובר 1:

אבל אחר כך, חכמי ישראל כבר ידעו ששמואל לא נכון. היה להם בעיה. איך יכול להיות שבגמרא כתוב חשבון שלא מדויק? אמרו, ויש סיבה ענקית, יש גם סיבה ענקית, למה הם הגיעו לחשבון של רב אדא, שנראה כבר, נראה ברמב"ם בפנים, כמעט בפירוש. רצו לומר שהחשבון הזה באמת השתמשו בו, ולשמואל זה בערך.

זו תירוץ דחוק. אתה מבין למה זה תירוץ דחוק מאוד? כי אין כאן שום הלכה אמיתית. אפשר לחשוב שיהודי פשוט, נגיד שיהודי פשוט קשה לו לחשב את החשבון המדויק יותר. כן, כי יהודי פשוט יודע מה זה ברכת החמה, נכון? זה קל לו לחשב, אבל עם עוד שתי דקות הוא לא יכול לחשב. במחילה, זו תורה חלשה מאוד.

האמת היא פשוט שפעם התכוונו לתקופת שמואל, ועל זה מביא זאת גם הרמב"ם, כי הרמב"ם צריך להביא מה שכתוב בגמרא. הרמב"ם הרי, נכון שכאן יש את המדע, אבל זה בנוי על התלמוד, והרמב"ם ידע שבגמרא כתוב רק החשבון, והרמב"ם בסוף החשבון אומר חידוש, שיראה לי שבית הדין כן נסמך על החשבון המדויק יותר.

כלומר, הוא אומר שאם... הוא מתכוון לומר, לא היסטוריה. אם בית הדין היה עושה את החשבון, היה אומר, אבל אם בית הדין יודע זאת, צריך להתחשב בזה.

אנשי אמת — לא עקשנים

על כל פנים, הספר הוא הראשון שמספר שיש איזו ברייתא שמיוחסת לרב אדא בר אהבה. כלומר, הוא אומר שיש ברייתא של רב אדא בר אהבה, ושם כתוב חשבון אחר, לא החשבון של התקופה.

במילים אחרות, כשמישהו לומד גמרא, הוא יודע רק את החשבון הקודם. הוא לא יודע כלום על שום חשבון אחר. ממילא לגבי כל העניינים, צריך לכאורה, הולכים לכאורה עם אותו חשבון, כי זה מה שיודעים.

דובר 2: ההלכה, מתכוון לומר מתי שאלת גשמים או ברכת החמה?

דובר 1: לא, שמואל, כי שמואל מדבר על עיבור השנה. ה... אני מתכוון, אני רוצה לדבר על זה, שכל ההלכות שהן הלכות אמיתיות של תקופה, לא הלכות קטנות, בגמרא לא יודעים על שום חשבון אחר.

קושיה: איך יכולה להיות "ברייטא" של אמורא?

באים ראשונים מסוימים, מספרים הם סיפור שהוא כזה פלא, הוא אומר שיש ברייתא — אף אחד מעולם לא ראה את הברייטא — שבברייטא כתוב חשבון אחר, וכתוב אפילו שם.

קודם כל, זה לא הגיוני, אמורא לא עשה ברייתות. אז איך יכולה להיות ברייתא של רב אדא בר אהבה, אין לי מושג. הוא מתכוון לומר איזו ברייתא, איזה ספר שלא בגמרא. הרבה פעמים קוראים לזה ברייתא כי זה מחוץ לסדר.

דובר 2: אתה יודע עוד דבר שקוראים לו ברייתא שהוא מאמורא? מדרשים. קוראים לזה מדרש הרבה פעמים.

דובר 1: אוקיי, מדרש זה מדרש. מדרש זה תורה. המילה ברייתא, כן. זה כבר קצת סימן שמשהו חשוד, לדעתי, כי מה השייכות ברייתא של רב אדא בר אהבה?

ובקיצור ממה שלא יודעים מי רב אדא בר אהבה היה, כלומר, היו על כל פנים שני אמוראים ששם רב אדא בר אהבה, אף אחד לא יודע מי. אז כך מביאים, וזה החשבון השני שנלמד.

"תקופת שמואל בפרהסיא ותקופת רב אדא בצנעא"

ועכשיו, יש לשון שמואל בראשונים שהם אמרו ש"תקופת שמואל בפרהסיא ותקופת רב אדא בצנעא". הם הניחו, כך לומדים המפרשים בקידוש החדש ואנשים אחרים, שבצעם חכמי ישראל ידעו, כאילו שמואל גם ידע את החשבון היותר נכון, רק הוא לא רצה לומר. בצנעא השתמשו בתקופת רב אדא, אבל בפרהסיא אמרו לעולם תקופת שמואל.

והוא אומר גם טעם על פי אסטרונומיה למה: כי אם יודעים את התקופות, אפשר לדעת בדיוק מתי השמש במזל טלה וכדומה, ולפי זה אפשר לעשות איזה כישוף.

תקופת שמואל לעומת תקופת רב אדא — דיוק של שנת החמה

הרקע ההיסטורי של תקופת שמואל

דובר 1:

כמו שקולומבוס עשה נגד המקומיים, נגד האמריקאים. הוא עשה כישוף? הוא אמר להם שאז ואז יבוא ליקוי חמה, כי הוא היה אסטרונום, הוא ידע. לא, הם חשבו שהוא בעל רוח הקודש. לא, הוא אומר שאם יודעים אפשר לדעת, בקיצור, ואפשר להזיק, אז עדיף שלא יודעים.

אוקיי, זו קצת קונספירציה. אבל אתה רק צריך לזכור שההבדל הוא מאוד מאוד קטן. אנשים חושבים שמדברים על משהו משני... מדברים על כמה דקות. כלומר, במשך הרבה שנים יכול להצטבר כמה ימים הבדל, אבל... ההבדל הוא הבדל גדול. אני מתכוון, משנה אחת זה הבדל קטן, אבל משנה שלמה זה כבר נעשה גדול יותר ההבדל, וכן הלאה.

נגד "תורת הקונספירציה" — הדרך הפשוטה ביותר להבין

דובר 1:

עכשיו, המציאות היא לכאורה, לפי עניות דעתי, הדרך הכי פשוטה לחשוב על זה היא מאוד פשוטה. לא צריך להגיע לשום קונספירציות. אדבר למה צריך לעשות תורות מוזרות כאלה שכולם פעם ידעו והחביאו. כולם יודעים

דובר 1:

זו הרבה יותר השפלה לחכמים לומר שהם עקשנים והם לא מסתכלים על המציאות, מאשר לומר שהם לא ידעו הכל. הם אנשי אמת, ומה נראה האמת הכי גדולה? על זה הם על האמת. אבל בזמן שעדיין לא היתה מפותחת כל כך חכמת האסטרונומיה, ככל שהיא התפתחה יותר החכמים תפסו את הגרסה הטובה ביותר, כן, כך זה נראה לפעמים.

וצריך להבין גם ש... אבל מה אז, יש עם הארץ שאסור לומר להם את הדבר, אומרים שזה היה בצנעה, כמו הרבה דברים. כמו שאומרים, הרבה פעמים כשאחד מתווכח עם משהו לפניו, אומר תלמוד תורה כנגדן. לא תמיד הוא מתכוון באמת שהוא צריך תלמוד תורה כנגדן, אבל הוא לא רוצה לומר, כי מי שילמד את זה בלי כלות הראש יחשוב עכשיו עם הארץ. כאן מחברו. אין לו מספיק כבוד לדעת ש... כן.

נבואה וחכמת השמים — הקב"ה רוצה שאנשים יגלו**דובר 1:**

זה כי אצל אנשים יש לנו, לא יודעים איך לומדים. צריך לזכור שאסטרונומיה היא בטבע, כך אומר גם הרמב"ם, הוא מדבר אפילו לגבי אריסטו, שהטבע של הדבר הוא שלוקח מאות שנים לגלות, כי איך היו מדויקים כמה זמן שנה היא? רק דרך חשבון במשך מאות שנים. וזה אומר שצריך גם להיות אותו מוסד, צריך להמשיך במשך מאות שנים, צריך לדעת לחשב, צריך לדעת מאוד... ויש את המוסדות ששומרים את הניירות, ששומרים את הרישומים, חוץ כביכול.

נראה לי שההנחה של אנשים אחרים היא שזה היה צריך להיות כמו הלכה למשה מסיני, שהקב"ה היה צריך לספר למשה רבינו את התקופה המדויקת. אני לא יודע איפה רואים שנבואה צריכה לספר חכמת השמים. אין שום סיבה, אני לא רואה למה. הקב"ה רוצה שאנשים יגלו דברים, כך זה נראה במציאות.

הוא לוקח אנשים, אתה אומר שאם אחד היה אומר שאחד ואחד זה שלוש, אפשר בקלות לראות. אבל זה דבר שאי אפשר לראות. זה חייב להיות שכל שיש חשבונות טובים יותר, יודעים יותר טוב, כי זה לוקח הרבה זמן לגלות את זה.

על הלבנה אולי אפשר לומר שכשהקב"ה הראה זה הירח באצבע אולי זה מתכוון. הוא אמר שכ"ט י"ב תשצ"ג. למה? את זה חישוב אחר כך. אני לא רואה למה. אפילו רבן גמליאל אמר מקובלני מבית אבי אבא. כלומר, שמעתי ממשהו. הוא לא אומר, שמעתי ממשה רבינו.

במיוחד לגבי התקופה, הרי בסך הכל רוצים שניסן יהיה באביב. כל החילוקים הקטנים האלה פחות נוגעים. זה אפילו לא נוגע להלכה אמיתית, כי אם כמה שיהיה בפועל, אם יהיה חם מדי או קר מדי, יראו. מדברים רק אפילו על שעה, מה לא מסתדר?

העיקר בחשבון — חיזוי המציאות**דובר 1:**

כמו שאנחנו רואים, העיקר הבעיה הגדולה של סוד העיבור שאנחנו לומדים כאן היא שהחשבון יהיה קל. בזמן שלא הלכו על פי חשבון, בכלל לא חסר את כל הדבר הזה. אז כשהרמב"ם אומר קודם בהלכות ראש השנה, יכלו להיות מעבר את השנה בהתבסס על התקופה ועל הדברים האחרים. לא צריך להתכוון לחשבונות המדויקים של התקופה, אלא זה אומר כן. זה אומר כן. זה אומר כן.

דובר 2:

לא, לא, תקופה שם תמיד אומר חשבון. כן.

דובר 1:

אבל אני אומר רק שבפרקטיקה של ההלכות זה לא חסר. זה לא שהלוח יהיה שגוי אם לא נדע את החשבון. החשבון הוא רק כדי לדעת את המציאות. אז

צריך להסביר את זה אפילו יותר טוב. העיקר בחשבון הוא שנוכל לחזות מה אפשר לראות בעצמנו.

מה כל המעלה של ידיעת חשבון תקופת המהזורה? זה יהודי פשוט, לא מדען, לא חכם. צריך לצאת החוצה ולראות אם יש לבנה. חכם יכול לומר לך, כמו שסיפרת על קולומבוס, זו החכמה. אני יכול לומר לך, מחר תהיה הלבנה.

והאמת היא, זה ממש פלא, אנחנו מאוד רגילים. אנחנו לומדים מין נבואה, מין נבואה. לחכם יש כוח כזה נורא מהנביא, כי הנבואה קורית תמיד. כל התירוצים שהרמ"א אמר שנבואה פעם קרתה, לא פעם קרתה, כן? זה קורה תמיד. "חוק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם". בדיוק, כי זה בנוי על הטבע שהקב"ה עשה מדויק. אבל, שוב, ככל שלומדים יותר, מגלים בדיוק איך הדיוק עובד, ודברים משתנים, לא הכל מיליון אחוז מדויק תמיד.

אבל אנחנו איכשהו נורא רגילים שהכל קל לדעת. מסתכלים בלוח, כתוב מתי תהיה השקיעה כל השנה. אתה מבין שלפני אלפי שנים לא התחילו לגלות שאפשר לדעת באיזו שעה תהיה השקיעה כל השנה?

דיון: החשבון לגבי בית דין — שיטת הרמב"ן**דובר 2:**

אבל החשבון אולי חשוב לעוד דבר. לפי השיטה שהחכמים הקודמים היו מקדשים כל השנים, הם יכולים לעשות את זה רק אם יש להם חשבון טוב, חכמת החשבון.

דובר 1:

אבל הרמב"ן... קודם כל, לרמב"ן אין את השיטה הזו. אני אומר, לפי הרמב"ן אפשר לעשות את זה רק אם מבינים חשבון, אפשר בדיוק כך לעבר את השנה לאלף שנה קדימה ולעכשיו.

הלכה א: שנת החמה לפי תקופת רב אדא**דובר 1:**

אוקיי, בוא נדבר על זה בעוד שניה. בוא נלמד קודם מה כתוב כאן. בוא לא נדבר על זה, כי כאן נראה עוד דבר חשוב על החשבון השני.

אוקיי. אומר הרמב"ם כך, למד את שני הפסוקים. **שנת החמה... שנת החמה**, כמה ימים יש שם בשנת החמה? אומר הרמב"ם, **יש מי מחכמי ישראל... למי שיאמר... למי שיאמר... אה, הרמב"ם, בפרק ט' אמר הרמב"ם שיש שתי שיטות.** אומר הרמב"ם, שיטה אחת היא ששלוש מאות וחמישה וששים יום עם רבע, ויש מי שאומרים שזה קצת פחות מרבע.

אומר הרמב"ם, **למי שיאמר, לפי השיטה השנייה, זה שקראת שיטת רב אדא בר אבהו, שיהא פחות מרביע. שיהא פחות מרביע לפי חכמי ישראל.** זה מחכמי ישראל שסוברים כך, הוא יאמר כך. אני אגיד את הסוד שהוא מתכוון. אני רק מתרגם את המילים, אני חושב שזה התרגום.

קודם אמרנו שיש מחלוקת בין חכמי ישראל לבין חכמי אומות העולם כמה ארוכה השנה. עכשיו, יש כך, יש שיטה אחת, שזו גם שיטה של חכמי ישראל, גם של חכמי אומות העולם, כמו שדיברנו בפעם הקודמת, שאומרת רבע היום. שם זה אותו דבר. עכשיו, כאן מי שאומרים שזה פחות מרביע, זה בעצם יותר מדויק. לגבי אותה שיטה יש שיטות שונות. חכמי ישראל שהולכים עם זה, באופן כללי פחות מרביע, יש לחכמים.

חכמי אומות העולם, היפרכוס, שעשה חשבון מדויק יותר, לא אמר את זה. הוא אמר שזה פחות בכמה שניות, הוא אמר מספרים אחרים.

מזה אומר הרמב"ם, שבתוך השיטה שזה פחות מרביע, הוא יגיד לנו את החשבון של חכמי ישראל. כי חכמי אומות העולם, גם הישנים מאוד, גם בזמן הרמב"ם כבר היו אחרים, הם אמרו חשבונות קצת שונים מהחשבון המדויק יותר הזה. נכון.

אומר הוא כך, הלשון קצת, כי הוא יכול לומר "למי מחכמי ישראל שאומר?" לא, כי "אומר פחות מרביע" יש שם. גם זה בית הספר של פחות מרביע, החלק היהודי של זה. אוקיי.

כי אתה צריך לזכור שזה מאוד קשה לחשב כמה זמן השמש, כמה בדיוק מתי שנת החמה, זה מאוד לא דבר פשוט לחשב. ואפילו אם כן, עדיין יכולים להיות חילוקים. השיטה של היום עדיין קצת שונה מהחשבון.

לכאורה, מי שעשה את תקופת רב אדא, מה שהוא עשה זה, הוא פשוט ראה, הוא חשב כך: בוודאי המחזור, אנחנו עושים מחזור. המחזור של י"ט שנים גם לא עומד בגמרא. זו קבלה, אני לא יודע מאיפה התחילו את זה, אבל זו המערכת היהודית של עיבור שנים.

כן, אבל החשבון היהודי של העיבור לא כתוב בשום מקום. כתוב בגמרא כ"ט י"ב תשצ"ג, לא כתוב בשום מקום בגמרא שכל תשע עשרה שנה עושים שבעה עיבורים. זה לא כתוב בגמרא. כך התקבל מזמן הגאונים.

פעם היו עושים כל שנה עיבור, אתה רואה ברור בזמן הגמרא, גם לפי התקופה, אבל לא כתוב מחזור. המחזור הקבוע של תשע עשרה שנה הוא סדר יהודי, כך עושים הלוח שלנו כבר זמן רב.

דיון: למה דווקא תשע עשרה שנה?

עכשיו, צריך לחשוב על מה בנוי המחזור? למה דווקא תשע עשרה שנה? עכשיו, אם הולכים עם תקופת שמואל, גם זה הגיוני. יש על זה מחלוקת האם המחזור נעשה לפי תקופת שמואל או לפי תקופת רב אדא. כלומר, יכול להיות שהקרוב ביותר שאפשר להגיע זה בחשבון של תשע עשרה שנה עשו כך.

אבל על כל פנים, לפי רגע, לפי תקופת שמואל יצטרכו להוסיף יום פעם ב... לא, לא, לא מוסיפים. לא מוסיפים. דיברו על זה בפרק הקודם.

זו קושיה גדולה, שאם היה החשבון לפי תקופת שמואל, לא מסתדר. יוצא שזה מתאחר אחר כך, כל קבוצת מחזורים. ובבקשה, אין שום הלכה שמוסיפים.

לכאורה מכאן יש לך ראייה שזה חייב להיות שהולכים עם רב אדא, כי לא יהיה שיצטרכו להוסיף.

השיטה: חילקו את המחזור

ממילא יש אחרים שאומרים שאולי הוא חשב, מי שעשה את החשבון של תקופת רב אדא, שבוודאי החשבון בנוי על חשבון מדויק. אז ממילא הוא עשה דבר פשוט, הוא חילק תשע עשרה שנה על שנים מדויקות, כלומר שהסך הכל חמה לבנה יסתדר.

אז הוא הגיע לכך ששנת החמה היא לא קצת יותר מכל לא נשאר... בדיוק, זה חייב להיות קצת יותר ברור.

לפי החשבון הזה זה יוצא בדיוק ל... הוא נכנס לתשע עשרה שנה. יצא שאחרי תשע עשרה שנה לא צריך להוסיף כלום. זה הגיוני מאוד.

מי אומר כך? זה הגיוני מאוד על מתי זה בא. כך אומרים כל האפיקורסים, כל האנשים שלא מאמינים שהיה איזושהי קבלה הלכה למשה מסיני סודית, שאף אחד לא שמע עד ר' אברהם בר חייא. שקט שטויות.

בכל אופן, יש כן את הענין הזה של מי שרוצה ללמוד חקירות עם היסטוריה יכול ללמוד, אבל זה בוודאי החשבון.

למה דווקא 76 רגעים בחלק?

ולפי זה מבינים גם למה יש בדיוק את הרגעים. כבר רואים בחלק הבא, זה נראה אפילו יותר טוב. אבל על כל פנים, הסיבה למה יש את הרגעים היא פשוט כדי שנוכל לחשב מספר מדויק.

אז, בעיקרון כך, אם אתה מחלק את מאתיים שלושים וחמישה החודשים בדיוק על תשע עשרה השנה של המחזור, יצא לך שאתה יודע את זה על שנים עשר, זה שנים עשר מתשע עשרה. כלומר, יצא שתשע עשרה צריך לחלק, כי לא נשאר חלק שלם בסוף, צריך לחלק על תשע עשרה.

עכשיו, שנים עשר תשיעיות עשרה, כל שנה נשאר שנים עשר תשיעיות עשרה בחלק.

עכשיו, מאחר שאנחנו רוצים לדעת את התקופות, אנחנו רוצים לא רק לדעת את השנה, העיקר חשבון כאן הוא לדעת את התקופות, צריך לחלק שנה על

"אומר ששלוש מאות וחמישה ושישים יום וחמש שעות ותשע מאות שבעה ותשעים חלקים ושמונה וארבעים רגע."

אומר אני כך: אומר, אותו אומר, חכמי ישראל יאמרו ששנת החמה היא שלוש מאות וחמישה ושישים יום – שלוש מאות חמישה ושישים – פלוס חמש שעות, ותשע מאות שבעה ותשעים חלקים ושמונה וארבעים רגע.

כבר למדנו ששעה יש כמה? אלף ושמונים חלקים? אלף ושמונים. אלף ושמונים, סליחה, חשבתי משהו שמונה עשרה. אלף ושמונים.

אז, זה שם בערך כמאתיים פחות. תשע מאות שבעה ותשעים חלקים ושמונה וארבעים רגע. תשע מאות תשעים ושבעה. כמה חלקים פחות זה? מ-1,080? זה 83 חלקים פחות. זה מאוד קטן... נכון? ועוד קצת, ב-48 רגעים.

כמה רגעים יש בחלק? אומר הרמב"ם הקדוש, **"והרגע אחד משבעים ושישה בחלק"**. רגע הוא אחד מ-76 בחלק.

מיד נוכל לגלות מה נפל מספר כזה מוזר. למה מחלקים עוד את החלק? לא, כי כדי ל... את התירוץ כבר תראה, בוא נסיים.

תוספת שנת החמה על שנת הלבנה

אומר הוא, **"לפי חשבון זה"**, הדבר הגדול יותר הוא לחשב את שנת... זו הרי התכלית של עיבור שנה, ששנת חמה ושנת לבנה יעבדו ביחד.

אומר הוא, **"לפי חשבון זה, תוספת שנת החמה על שנת הלבנה"**, כמה תהיה שנת החמה ארוכה יותר משנים עשר חודשי לבנה? יצא עשרה ימים, קצת פחות מלפי החשבון הקודם. קצת פחות, עם אותם תשעים וכמה חלקים פחות.

יצא **"עשרה ימים ואחת ועשרים שעות ומאה ועשרים ואחד חלקים ושמונה וארבעים רגעים. וסימן להם י' כ"א קכ"א מ"ח"**.

הם נותנים מספרים לזכור. במקום סיסמאות הם נותנים לך גם הרבה פעמים סטים של שלושה מספרים, וזה הוא יכול לזכור. בקיצור, עשרה ימים, עשרים ואחת שעות, מאה עשרים ואחד חלקים, עם ארבעים ושמונה רגעים.

החידוש: לא נשאר תוספת במחזור

יצא, זה הדבר החשוב, יצא לפי החשבון הזה, **"ולא תמצא תוספת במחזור של תשע עשרה שנה"**.

הרמב"ם לימד אותנו קודם שאנחנו מחשבים את המולדות במחזורים של תשע עשרה שנה. כן, אבל באמת, במילים אחרות, והם דיברו על זה קודם, שלפי תקופת שמואל, שהשנה של שנת החמה היא כך שלוש מאות חמישה ושישים ורבע ימים, יצא שאפילו אחרי כל המחזור של תשע עשרה שנה שעשו שבעה חודשי עיבור, עדיין נשאר עוד שעה עם תשמ"ח חלקים תוספת המחזור.

על זה, כשחישבו אז את המולדות, היו צריכים כל הזמן להוסיף את זה, כי זה נשאר בכל מחזור עוד יותר. הרי הרבה מחזורים מצטברים.

אבל עם המחזור הזה לא נשאר שעות נוספות. המחזור מדויק. לאורך התקופה המחזור של העיבורים מדויק.

יצא, כל מחזור של תשע עשרה שנה, שני החמה, שני הלבנה, פשוטות והמעוברות, במילים אחרות, מאתיים שלושים וחמישה חודשים, שזה תשע עשרה שנה, שבהם שתים עשרה שנים פשוטות ושבע שנים מעוברות, זה בדיוק אותו דבר.

זה מתחלק, במילים אחרות, זה מתחלק מאתיים שלושים וחמישה כפול כ"ט י"ב תשצ"ג, זה מתחלק בדיוק על אותו כמות של... אם אתה מחלק את זה על שנים עשר... לא על שנים עשר, על מאתיים שלושים וחמישה, זה מתחלק בדיוק על שנה של שנת החמה, שזה החשבון שדיברנו עליו עכשיו של קצת פחות מרביע היום.

המקור של תקופת רב אדא: דבר פלא

עכשיו תגלה דבר פלא, שנראה, אומרים כל המפרשים המאוחרים, שנראה שהמקור של תקופת רב אדא הוא באמת מכאן.

ארבע.

תשיעיות עשרה, אבל ארבע כפול תשע עשרה, שזה שבעים ושש. ממילא אמרו ששנה, הסוף הוא ארבעים ושמונה, כלומר יש שנים עשר, ארבע כפול שנים עשר זה ארבעים ושמונה, ארבע כפול תשע עשרה זה שבעים ושש.

יצא, אומרים שכל שנה היא מ"ח רגעים, מכאן בא החשבון של רגעים. וזו ראייה גדולה שכל החשבון בנוי על חלוקת השנים. לא שהוא ספר את שנת החמה וזה יגיע כך, אלא הוא חילק את השנים של המחזור של תשע עשרה שנה, אז הגיע לו שצריך להיות את הסוג הזה של רגעים.

פרק י"ג — חשבון תקופת רב אדא בר אבהו: סיום החשבון, מעלת החשבון, ומהלך אמצעי לעומת מקום אמיתי

למה לא? כי אנחנו רוצים תמיד שבסוף החשבון יהיה מספר שלם, לא מספר חצי.

אם אתה רוצה ללכת לחודש, למשל כן, הוא אומר שליש רגע, כי תקופה היא שלושה חודשים, יוצא שליש רגע. אבל זה לא נוגע לחשבון.

זה החשבון למה יוצאים הרגעים. הרגעים לא משתמשים בהם לעולם אלא כאן. זה החשבון של... והמעשה היא, כמו שהרמב"ם הולך לומר שהחשבון גם לא מאה אחוז מדויק כמו שנראה, אז, בכל מקרה, זה יותר מדויק.

אפשרות: מספר היפרכוס כהשפעה

אומר הרמב"ם הלאה, בין כל תקופה ותקופה... הייתי מוציא לפני כן, יכול להיות שמי שעשה תקופת רב אדא, יכול להיות שהוא גם ראה, למשל, את המספר של היפרכוס של אחד מתוך שלוש מאות, אבל הוא רצה להתאים כאן, ממילא זה קצת שונה מזה, כדי שבאמת יתאים החשבון של זה.

יוצא, לפי החשבון, היה בין כל תקופה ותקופה.

הלכה ב: תקופת ניסן הראשונה והחילוק של שמואל

דובר 1:

אז בכל מקרה, זה יותר מדויק, אומר הרמב"ם הלאה.

בין כל תקופה ותקופה, הוא רוצה להוציא, לפני כן יכול להיות שהרמב"ם עשה תקופת רפ"ח, יכול להיות שהוא גם ראה למשל את המספר של פרקיס של אחד מתוך שלוש מאות, אבל הוא רצה להתאים כאן, ממילא זה קצת שונה מזה, כדי שבאמת יתאים החשבון של המחזור.

יוצא, לפי החשבון, יוצא שבין כל תקופה ותקופה לפי חשבון זה הוא אחד ותשעים יום, ושבע שעות, וחמש מאות ותשעה עשר חלקים, ואחד ושלושים רגעים. סימן להם צעת זדקת לך. כן, זה כל תקופה באותו אורך, פי ארבעה בשנה.

כשתדע תקופה מן התקופות אימתי היתה, אומר הוא עכשיו, כשאתה רוצה לדעת איזו תקופה שהיא מתי התחילה, אתה יכול מזה לדעת את התקופה האחרת. **תחשוב מאותה רגע מנין זה, ותדע תקופה שאחרת על הדרך שביארנו בתקופת השנה שהיא רביע.** אותו דבר כמו רביע. רק אתה תלך לפי החשבון, תוריד את המעט מרביע, ותדע להוריד את אותה חזרה.

אני ארכן, במקום תקופת שמואל שמחשבים פשוט 91 ימים עם 9 שעות, נכון? כאן תעשה פלוס את המספר. עם הרגעים. תעשה את המספר, לא בין חצי שעה, קצת פחות מחצי שעה, תחשב לפי המספר. כן, אז, הוא נכנס עכשיו.

ההתחלה של חשבון תקופות — תקופת ניסן הראשונה

כמו החלק הקודם, אנחנו צריכים לדעת, מאיפה מתחיל כל החשבון של תקופת ניסן הראשונה? אמרתי, **תקופת ניסן לפי חשבון זה, תקופת ניסן הראשונה היתה בשנה ראשונה של יצירה, קודם מולד ניסן.** תקופת ניסן הראשונה, הולכים כאן עם זה שבניסן נברא העולם מדברים כאן?

כן, כבר דיברנו גם בפרק הקודם, כי החשבון של תקופות מתחיל מניסן. זה הרי סדר התקופות, אנחנו אומרים שטלה הוא המולד הראשון, תקופת השנה מתחילה מניסן. ממילא, לכל הדעות של החשבון של תקופות ניסן הוא הראשון.

יש בעיה שהחשבון של בריאת העולם, אנחנו כולנו לומדים, לגבי החשבון של המזלות, המולדות חישבו אותו מתשרי. הניסן הוא ניסן שלפני התשרי, כך מחשבים כאילו. אה, לא היה עולם? מה ההבדל? החשבון הוא לא חשבון אמיתי. החשבון הוא... זה לפי שיטת שמואל.

יש מחלוקת במפרשים האם רב אדא סובר גם שבתשרי נברא העולם. האמת היא, כל הדברים האלה אין הבדל. כשאומרים כל החשבונות, הכל... לא מדברים כדי שנוכל להתחיל את החשבון בבירור.

יש לי ראייה, כי בפועל, בגמרא, כשאדם התייחס לתקופה, זה תקופת טבת, וזה יכול להיות רק עם החשבון שהוא התחיל בתשרי. הוא התחיל עם החשבון של תקופה. זאת אומרת, זה גם מדרש, נכון?

דובר 2:

כן, כן, כן, גמרא בעבודה זרה, כן.

דובר 1:

כן, אבל זה לא... בקיצור, אבל יכול להיות שהמחלוקת של ראש השנה לגבי בניסן נברא העולם היא גם מחלוקת איך נחשב את החשבון. זאת אומרת, לא דווקא שזו מחלוקת היסטורית או פשוט בפרשת בראשית. יכול להיות שהסיבה למחלוקת ההיא היא גם כי יש נפקא מינה כשעושים חשבונות מאוחר יותר, כי אם לא אז סתם מחלוקת.

מעשה שואל, ואני חושב שלא נכנס, על פי דרש אפשר לומר הרבה תורות, אבל... בכל אופן, יוצא לפי המהלך, אני מחשב... אני מתכוון, כל הסיפור של... הרי כתוב שם והיה לאותות ולמועדים ולימים ולשנים, שהחשבונות שם, מה שאין כן לעניננו, הם לחשבונות.

דובר 2:

אמת, אבל... ההיסטוריה עצמה היא נסתרת, היא דברים קדושים. מה כתוב שם?

דובר 1:

אוקיי, אוקיי.

בקיצור, לפי החשבון, לפי תקופת רב אדא, מחשבים תקופת ניסן בשנה הראשונה תשע שעות ושש מאות וארבעים ושניים חלקים לפני מולד ניסן. זאת אומרת, למדנו מתי היה מולד ניסן, שלמדנו אותו בפרק קודם.

במילים אחרות, *really, the way to say this is the other way around*, כי תקופת ניסן היא כשראש חודש ניסן מתחיל, כשהעולם נברא, זה מתחיל. אז, אפשר לומר שהמולד היה תשע שעות עם 642 חלקים אחרי שהעולם נברא, אחרי התחלת תקופת ניסן. או... נכון?

עכשיו, לפי החשבון יוצא דבר מעניין, **וכן הוא לעולם**. זאת אומרת, לפי החשבון הקודם כל תקופה, כל מחזור מגיע ל-א' תפ"ה, צריך כל הזמן להוסיף את זה כדי לדעת מתי ההתחלה, מתי התקופה מתחילה במחזור הזה. אבל לפי המחזור הזה זה נגמר לגמרי. ממילא כל מחזור, לא כל שנה, כל ראשונה של המחזור, יוצא שתקופת ניסן היא בדיוק תשע שעות ושש מאות ארבעים ושניים חלקים לפני המולד, כי כל מחזור מגיע לאפס לפי החשבון הזה. מסכים?

החילוק בין שמואל ורב אדא — שבעת הימים

עכשיו, תשים לב שכל ההבדל של השיטה הזו מהשיטה הקודמת הוא שלפי השיטה הקודמת ההבדל של הראשון, המולד הראשון, לפי שיטת שמואל, היה שבעה ימים ותשע שעות, שש מאות ארבעים ושניים חלקים אחרי התקופה, ולפי זה אין כאן שבעה ימים, יש רק התשע ותרנ"ב.

דובר 2:

והמפרש אומר גם בכל מחזור יהיה אותו דבר?

דובר 1:

לא, כי לפי שמואל כל מחזור משתנה, כי למחזור יש שארית. לא לפי כאן, זה לגמרי שונה לפי כל מחזור. לפי השיטה הזו כל מחזור מתחיל באותו אופן.

סוף המחזור. זאת אומרת, ברגע שאתה יודע את תקופת ניסן של הראשון ראשון, שזה אתה יודע, שכתוב בהלכה הקודמת, ואתה יודע כמה זמן כל תקופה, תחשב שם ארבע פעמים תשעה עשר תקופות עד סוף המחזור. בקיצור, תחשב עד שתדע מתי תקופת ניסן בשנה מסוימת, תוסיף כל כך מספרים.

אבל אם אתה רוצה לעשות קצת יותר קל, אתה יכול **לידע מתי תהיה תקופת ניסן לפי חשבון זה?** זאת אומרת, אתה רוצה לדעת מתי הבאה תהיה... לא הבאה, הבאה תמיד תהיה שנה באמצע המחזור. הוא אומר כך, אתה יכול פשוט להוסיף כמה שנים אתה יודע שעברו, אבל הוא אומר דרך יותר ברורה.

הוא אומר מה תעשה? **מנין השנים שעברו מן המחזור**, כמה שנים כבר עברו. ותקח **לכל שנה מהם תוספת**, תוסיף את הסימן שהוא אמר קודם, ה"כ א' והלאה. וקבץ **כל הרגעים חלקים**, הרגעים כבר יהיו מספיק רגעים לעשות חלקים, ומהחלקים שעות, וכל **השעות ימים**, כדרך שתחשוב במולדות, כמו שלמדנו קודם.

ותגרע מן הכל, ואחר כך תוריד, **תשע שעות ושש מאות וארבעים ושנים חלקים**, שזה כמו קודם התקופות מהמולד. והנשאר תשליכהו על כ"ט י"ב תשס"ג, תחלק על כ"ט י"ב תשס"ג. והנשאר שאין בו חודש לבנה תוסיפהו על מולד ניסן של אותה השנה, וברגע שיגיע המנין, בו תקופת ניסן של אותה השנה.

כן, מסכים. זה מאוד פשוט החשבון שהוא אומר.

פרק י"ג — חשבון תקופת רב אדא בר אהבה: סיום החשבון, מעלת החשבון, ומהלך אמצעי לעומת מקום אמיתי

הלכה יא — סיום החשבון: איך מחשבים תקופת ניסן

והנשאר תשליכהו, תחלק אותו על כ"ט י"ב תשצ"ג, והנשאר שאין בו חודש לבנה תוסיף אותו על מולד ניסן של אותה השנה, וברגע שהגיע המנין, בו תקופת ניסן של אותה השנה.

כן, מסכים. זה מאוד פשוט. החשבון שהוא אומר הוא אותו חשבון שהוא עשה קודם, רק כאן זה הרבה יותר פשוט, כי אתה לא צריך לדעת את השארית של בריאת העולם, אתה צריך רק להתחיל מתחילת מחזור ולחלק על כמה נשאר תוספת החמה על הלבנה, כמה חודשים עברו, תדע מאיפה אתה מתחיל תקופת ניסן השנה.

הלכה יב — "מראין לי הדברים": חידושו של הרמב"ם להלכה

עכשיו אומר הרמב"ם חידוש גדול: **מראין לי הדברים**, כן? הוא לא אומר "נראה לי", הוא אומר, החשבונות מראים לי. כשמדובר בחשבון, החשבון מדבר בעצמו. הוא מדבר. הוא אומר חידוש להלכה, לא חידוש בחשבון. הוא אומר, החשבון מראה לי, כי זה חשבון כל כך טוב. אבל מה שהוא מתכוון לומר "נראה לי" הוא מתכוון לומר "לא קיבלתי". נראה כאן שהרמב"ם לא סומך על המסורה שכתוב שתקופת רב אדא בר אהבה. הוא לא מאמין בזה. הוא אומר, נראה לי בעצמי. נראה לי פשוט שזה חשבון טוב יותר, ולכן זה מוצא חן בעיני יותר.

אומר הוא, מה הוא אומר? **מראין לי הדברים**, שמה? **שעל חשבון תקופה זו היו סומכין ומעברין את השנה**, שכשבאמת עשו עיבור השנים, לפי התקופה, כמו שהרמב"ם למד קודם, לפי איזה חשבון? לפי החשבון של האחרון, החשבון השני של פרק י"א. **לפי שחשבון זה הוא האמת יותר מן הראשון**, החשבון מדויק יותר מהקודם. זה יותר אמת. זה יותר אמת. שניהם יש בהם אמת, אבל זה יותר מדויק. והוא **קרוב לדברים** זה קרוב לדברים. הרמב"ם אומר הרבה פעמים קרוב מ', במקום שאנחנו רגילים לומר קרוב לה. זה קרוב לדברים שנתבארו באצטגנינות יותר מן החשבון הראשון שהיתה בו שנת החמה שלש מאות וחמשה וששים יום ורביעי יום. מאחר

אבל הראשון היה באותו יום, כי התירוץ הוא, כמו שהמפרש מסביר, שהשיטה סוברת, כמו רבי יהושע, שבניסן נברא העולם, ממילא מדרש היום הראשון של העולם שהמחזור הראשון ביום רביעי, יום רביעי כשניתלו המאורות, תחילת יום רביעי היה השמש תחילת תקופת ניסן, כי כך מפרש רבי יהושע.

והלבנה, יש איזו קבלה, אומר הוא, שהלבנה לא נבראה באותו זמן. זאת אומרת, היא נבראה באותו זמן, אבל מולד הלבנה לא היה ברגע הראשון של בריאת העולם. הלבנה לא נבראה במולדה. הלבנה נבראה בדיוק תשע שעות ותרנ"ב חלקים לפני המולד.

דיגרסיה: הפשט במדרש "לכי ומעטי את עצמך"

והמפרש אומר שזה הפשט של המדרש הידוע, שהיה קודם "שני המאורות הגדולים", ואחר כך הקב"ה אמר ללבנה "לכי ומעטי את עצמך". אומר הוא שהפשט הוא, מה הפירוש "לכי ומעטי את עצמך"?

כל אחד שידוע קצת הלכות קידוש החודש שואל על המדרש הזה, שזה מעשה פלא, הלבנה והשמש אין להם שום קשר, הלבנה מקבלת הרבה אור מהשמש, זה בכלל דבר אחר לגמרי מהשמש. מה שייך לומר ששניהם היו באותו גודל, ונעשו קטנים יותר? מה זה אומר? זה מדרש תמוה. מובן, על פי קבלה אפשר להבין, אבל על פי פשט.

אומר הוא, המפרש על קצות החושן, אולי הוא לקח את זה, הוא אומר שם שהוא לקח את זה מפירוש רמ"ז, כתב יד מהראשונים. חשבו שזה הרמב"ם, אבל לכאורה זה לא הרמב"ם. זה רבינו משה אחר או רבינו מאיר, או אני לא יודע מי, שהוא אמר שהפשט של המדרש הזה הוא שהלבנה נבראה כשעדיין היתה קצת גדולה.

הלבנה הרי מתמעטת כל חודש. סוף חודש היא נעשית קטנה יותר וקטנה יותר, עד שהיא נעשית קטנה, היא נראית קטנה יותר, עד שהמולד הוא הקטן ביותר, זה הקיבוץ, אי אפשר בכלל לראות אותה. אומר הוא שמקובל, המדרש מסביר שתשע שעות גדולה יותר היתה הלבנה בבריאה מאשר בשעת מולדה. ממילא, מיד בבריאת העולם הלבנה החלה להתמעט עד שנולדה מחדש, ואדם הראשון עוד קידש את החודש ביום שישי, כבר לא יכולתי לראות, בכל מקרה.

על כל פנים, זה פשט, זה פשט טוב על המדרש, כי לא שהמדרש לא הגיוני.

חזרה להבדל בין שמואל ורב אדא

בכל אופן, זה הדבר. מה שאין כן לפי שמואל, שמואל חישב שבכלל בתשרי נברא העולם, כמו ששמואל מפורש בגמרא שלתקופות מחשבים כרבי יהושע, אבל אחרת מרבי אליעזר, למולדות מחשבים כמו רבי אליעזר. ממילא הוא היה צריך לחשב ששה חודשים קודם, אבל הוא יודע שהעולם נברא ביום רביעי, כמו שכתוב בתורה, חייב להיות יום רביעי קודם.

ממילא הוא הוסיף שבעה ימים לחשבון שלו, שהעולם נברא שבוע קודם, עם עוד תשע שעות אחרי תחילת התקופה, כאילו לפני תחילת התקופה נברא, היה שבעה ימים, שבוע שלם לפני המולד. אבל לפי תקופת רב אדא היה רק באותו יום, אבל רק תשע שעות לפני המולד.

דובר 2:

אתה יכול לומר שבוזה תלוי גם שלפי רב אדא כל מחזור מתחיל באותו זמן כמו בריאת העולם? ולפי שמואל זה לא יכול לקרות, כי בפעם הראשונה זה גם לא היה בזמן.

דובר 1:

לא, כן, אמת. אבל שוב, כל הדברים האלה הם חשבונות, אבל האמת היא שהעיקר היתרון של תקופת רב אדא הוא זה, שהמחזורים מושלמים, לא נשאר שארית.

הלכה ג: איך לחשב תקופת ניסן בשנה מסוימת

אומר הוא, אם אתה רוצה לדעת תקופת ניסן של שנה ראשונה מן המחזור, תחשוב ממנו, תחשב, אחד ותשעים יום ושבע שעות וחמש מאות ותשעה עשר חלקים ואחד ושלשים רגע לכל תקופה ותקופה עד

אה, עכשיו, למעשה, כאשר מסתכלים על השמש רואים שאינו כך, רואים שלא מגיעה למזל טלה בדיוק באותו מספר ימים אחרי שמגיעה למזל של טבת וכדומה. יש הבדלים, כן, של ימים שלמים יש הבדלים בין תקופה לתקופה, כמה זמן התקופה היתה. אז הם יצאו עם תיאוריה, נראה מאוחר יותר מה התיאוריה, שאיכשהו נכון שהשמש נוסעת על מעגל, אבל יש עוד משהו שגורם לכך שנראה לנו את השמש אחרת ממה שהיא באמת. אז האמצעי שהוא אומר כאן הוא הדבר האמיתי בשמים לפי השמש עצמה, אבל לפי איך שנראה לנו, לפי איך שזה מתחבר עם המזלות אלינו, יש דבר אחר, שזה הוא קורא מקומו האמיתי. מקומו האמיתי פירושו מקומו האמיתי במזלות. במילים אחרות, לפי התיאוריה שלהם, המקום שבו השמש נמצאת במזלות אינו אותו הדבר של מעגל השמש שהיא נוסעת בעצמה, מכל סיבה שהיא.

חידוש: תקופת ניסן מגיעה יומיים מוקדם יותר לפי מקום השמש האמיתי ממילא אומר הוא שהחשוב והתקופות הכל לפי המהלך האמצעי, איך שהיא עצמה נוסעת, אבל מקום השמש האמיתי הוא אחר. **אבל במקום השמש האמיתי**, אם ירצו לחשב עם מקום השמש האמיתי — מקום פירושו ביחס לשנים עשר המזלות — אז תהיה תקופת ניסן בזמנים אלו, בזמנים אלו פירושו זמנים של היום, כמו שני ימים קודם שתהיה תקופה שיוצאה מחשבון זה. אבל תקופת ניסן תצא מעט מהר יותר. כלומר, תקופת טבת נמשכת מעט יותר מהתקופות האחרות.

קצרה. ארוכה. אה, קצרה, כן. תקופת ניסן מתקדמת יומיים מוקדם יותר, בין מחשבון מי שמחשבו רביעי יום גמור, בין מחשבון מי שמחשבו פחות מרביעי יום. כלומר, מי שמחשב פחות מרביעי יום הוא אכן טוב יותר שתשע עשרה השנה תצא שלמה, אבל אם נסתכל על המציאות של מתי השמש מגיעה למקום כלפי המזלות, כל שנה זה מתקדם עם ניסן. לא מתקדם כל שנה, אלא תקופת ניסן היא תמיד יומיים ארוכה יותר. כלומר, תמיד יומיים מוקדם יותר מהחשוב. כלומר, אפילו הכמה דקות הבאות לא יפתרו את הבעיה, זה הבדל של שני ימים שלמים.

נפקא מינה להלכה: תקופת ניסן היא היחידה שנוגעת

אבל זה מעניין, כי זה קשור לדבר אחר לגמרי, כי לא כל ארבע התקופות הן באמת שוות, לפחות לפי המזלות. זה החידוש. והסיבה האמיתית היא למה? לא רק כי השמש אינה בדיוק כדור, או כי כל ה... אני לא אומר מה הסיבה האמיתית... אבל הדבר המעניין הוא שהיחידה שנוגעת היא תקופת ניסן, ויצאה נפקא מינה גדולה להלכה, שכאשר בית הדין חישוב, הם רק חישוב תקופת ניסן, והשני ימים יכולים לעשות את כל ההבדל.

דיגרסיה: "הסוד" של הרמב"ן — כשיעשו סנהדרין חדשה

אמת, אמת. הרמב"ן מספר שיש סוד שכאשר יעשו סנהדרין חדשה, לא ילכו עם החישוב, לא שמואל, לא רב אדא בר אבהו, אלא אם התקופה יוצאת ט"ו או ט"ז, תדע, אבל למעשה אתה עדיין טוב. צריך לדעת אם זה נוגע לנו האמיתי או האמצעי. לא, הרי צריך לנגוע האמיתי, כי "שמור את חדש האביב". אביב פירושו בערך האביב. אני לא יודע.

"בזמנים אלו" — ההבדל משתנה לאורך הזמן

ומה שהוא אומר "בזמן זה", כי מלבד ההבדל יש עוד דבר שמשתנה במשך ההיסטוריה של העולם, שמשוהו נקרא גובה השמש, שגם אנחנו נלמד אותו מאוחר יותר, שבזמן הרמב"ם זה יומיים, ופעמים אחרות זה יוצא אחרת. היום זה לא בדיוק יומיים, זה איזה מספר אחר, שאני לא יודע מה. אבל הרמב"ם אומר "בזמנים אלו", כי הרמב"ם כבר ידע שזה עצמו משתנה לאורך הזמן.

הבהרה: ההבדל אינו מצטבר — הוא רק בתוך השנה

אבל הרמב"ם לא אומר שאנחנו נצטרך לתקן כאילו עכשיו. שאם אנחנו נעשה עכשיו בדיוק, יהיו לנו מאות ימים לתקן, כן? כי כל שנה... לא, לא, זה לא מצטבר. השני ימים הם רק בתוך השנה. אמרתי, אורך השנה הוא כמעט מדויק. החישוב של מחזור נשאר אותו חישוב, לא רק של מחזור, של כל השנה. צריך לחשב מחדש יומיים מוקדם יותר. מה שכתוב בהלכה הוא רק

והחשבון החדש הוא קצת פחות מהרביע, הוא קצת יותר מתאים לאצטגנינות, לחכמת החשבון, אני מאמין שחז"ל השתמשו בחכם יותר.

חידוש: לרמב"ם אין מקור לכך — זו רק סברתו

כאן אתה רואה מאוד ברור, הרמב"ם הבין שבית הדין היה צריך להשתמש בחשבון הנכון, אבל אין לו מקור לכך. זאת אומרת, הוא לא מאמין במסורה שיש איזו ועדה או שיש קבלה כזו שממצינו השתמשו בזה. הוא אומר רק שמאחר והוא יודע שזה אמת, וזה הוא אומר גם סוד, זה לא. האצטגנינים יש להם חשבון עוד יותר מדויק. אה, קרוב לדברים, לגמרי הוא מתכוון במציאות. המציאות היא קצת אחרת, אבל החשבון הרי יותר קרוב, והחשבון הוא גם קצת קבלה. הוא חושב שכנראה להלכה צריך ללכת עם זה. אה, מה עם הקודם? הוא לא אומר מה קרה עם הקודם. הקודם הוא טעות, בעצם. זה רק קצת יותר קל לחשב, אבל מה נפקא מינה...

הרמב"ם אומר, שבהתחלה עשו את הקודם, ואחר כך שיפרו את זה יותר. והוא מנסה לומר בדרך כבוד, כי אין לי תרגום אחר, תרגום עברי. אז, כי אין לי בית דין הגדול, אבל כל עוד היה בית דין, זה אומר, נניח, בסוף בית דין כבר תפסו את הטוב יותר. לא, לא, אגב, הוא לא אומר היסטוריה. הוא אומר, כן, היו סומכים. אבל אולי הוא מתכוון, אם יהיה בית דין, ישתמשו בזה. הוא לא אומר מעשה. לכאורה יוצא מכאן גם הלכה שהוא רוצה לומר לנו, אבל הוא לא אומר לנו, שכשיהיה לנו בית דין, כשיהיה לנו סנהדרין, כשיהיה יוכלו להתכנס ולא להיות כל כך מפוזרים, נראה אז מה החשבון הטוב ביותר. וכמובן, ייתנו קרדיט לשמואל, רב אדא בר אבהו, שהם הבסיס, שעליהם אנחנו עומדים, ויעשו לפי הטוב ביותר, כמו שלפי הרמב"ם, כך נאמר כאן לכאורה. אחרת אין פשט למה הוא לומד את כל ההלכות האלה. כל ההלכות האלה הן כדי שנדע, ואחר כך נוכל מזה לעשות את החשבונות הטובים ביותר לזמננו.

חידוש: אפילו תקופת רב אדא אינה מדויקת

כפי שהרמב"ם עומד בחישוב, תקופת רב אדא היא מעט יותר מדויקת, אבל הכל בסך הכל הם הבדלים של כמה דקות יותר מדויקות מתקופת שמואל, גם היא אינה מדויקת. חכמי האסטרונומיה יודעים מעט יותר טוב. כך אומר הרמב"ם. אולי הרמב"ם עצמו לא ידע, קשה לדעת, אבל הרמב"ם אומר שנראה שזה יותר אמת, אבל יכול להיות שלא ידע באמת. הרי גם זה הבדלים של כמה דקות. היום אפשר לשאול, נו, הרי גם זה כמה דקות הבדל. זה קודם כל. אבל עכשיו צריך לדעת עוד דבר, שכל החישוב שעושים של תקופות לפי שניהם, לא משנה איזה חישוב, אינו לעולם מדויק לגמרי. למה? כי ארבע התקופות של השנה אינן באמת אותו הדבר. אנו מחלקים לארבעה חלקים מושלמים, אבל באמת אינו כך.

סוף הלכה יב — מהלך אמצעי לעומת מקום אמיתי: ארבע התקופות אינן שוות

אומר הרמב"ם, הרמב"ם מסביר, כל התקופות שהתבאר איך עושים את החישובים, **הכל בקירוב**, הכל קרוב לאמת, קרוב למדויק מתי השמש מגיעה לאותו מקום וכדומה, **והוא במהלך השמש האמצעי**, זה לפי החישוב שאנו עושים ממוצע של איך השמש הולכת, **ולא מקומו האמיתי**, לא מתי השינוי קורה במציאות.

הסבר: מה פירוש "מהלך אמצעי" לעומת "מקום אמיתי"?

מה שהרמב"ם מתכוון לומר הוא, כי אני אומר לו בקצרה, ונלמד בפרקים מאוחרים יותר את ההסבר האמיתי של זה, שכאשר הוא אומר אמצעי אינו מתכוון לממוצע. נכון שזה ממוצע, אבל זה לא מה שהוא מתכוון. מה שהוא מתכוון הוא, שחכמי האסטרונומיה שהרמב"ם למד ניסו את הדבר עצמו להסביר, כי היתה להם הנחה, הנחה שהראשון שחידש שלא כמו ההנחה היה קפלו, אבל כל האסטרונומים היתה להם הנחה שהשמש עם כל גרמי השמים צריכים ללכת במעגל מושלם. כך היתה להם הנחה, שהשמש נוסעת במעגל. היו תיאוריות למה, זו היתה סברתם. אם זה מעגל, הרי חייב להיות שכל התקופות הן אותו הדבר, הרי זה רבע של מעגל, לא יכול להיות אחרת.

שארבע התקופות של השנה אינן בדיוק רבע של השנה. תקופת ניסן מגיעה ---
מוקדם יותר מרבע שנה, אבל כל השנה היא כן אותו הדבר. זה לא מגיע כל
פעם יומיים. עד כאן פרק י"ג.